

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท
สอบวันเสาร์ที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันั้น แสดงว่าอย่างไร ? ให้แปลมาด้วย
ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อาร์มมณานุกรณลักษณะ)
๒. ก. ให้แสดงการจำแนกเหตุจิตโดยเหตุ ?
ข. อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน? อโลภะ อโทสะที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้นเป็นเจตสิกพวกไหน ? ตีเหตุเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง เหตุ ๓ นั้น คืออะไร ? ให้แสดงตามคติคัดคนนัย
๓. ก. ให้แสดงฐานโดยพิสดารว่า มีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? พร้อมทั้งยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดงด้วย.
ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในจำนวน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้
ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕
ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖
๕. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้
 ปณจวิส ปรีตุมหิ ฉ จิตฺตานิ มหคฺคเต
 เอกวิสติ โวหาเร อฏฺฐ นิพฺพานโคจร
ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย
๖. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ ขวตถุํ นิสฺสิตา กาเม สตฺต รุเป จตฺตพฺพิธา
 ติวตถุํ นิสฺสิตารูเป ธาตฺเววกานิสฺสิตา มตา ?
ข. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? แบ่งออกเป็นกี่หมวดคืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมด้วยความหมาย ?
๗. ในอุกุศลสังคหะมีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? และให้แปลพร้อมแสดงองค์ธรรมของบทดังต่อไปนี้
ก. กามาสวะ ข. ภโวชะ ค. ทิฏฐิโยชะ ง. อัตตวาทุปาทาน จ. อวิชชานีวรณะ
๘. ก. ให้จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป
ข. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของอนัญญาตัญญูสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์
๙. ในโพธิปักขิยสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงความหมายพร้อมองค์ธรรมในบทต่อไปนี้
ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ข. ฉันทิทธิบาท ค. สัทธินทรีย์ ง. สัมมาทิฏฐิ
๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ?
ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ?

ตอบ แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

๑. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
๒. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยประเภทแห่ง เหตุ ๖
๓. กิจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยประเภทแห่ง กิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
๔. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยประเภทแห่ง ทวาร ๖
๕. อารัมมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยประเภทแห่ง อารัมมณ ๖
๖. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. วิญญาณธาตุ ๗ คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย

ตอบ วิญญาณธาตุ ๗ คือ

๑. จักขุวิญญาณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ จักขุวิญญาณจิต ๒
๒. โสทวิญญาณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ โสทวิญญาณจิต ๒
๓. ฆานวิญญาณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ ฆานวิญญาณจิต ๒
๔. ชิวหาวิญญาณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ ชิวหาวิญญาณจิต ๒
๕. กายวิญญาณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ กายวิญญาณจิต ๒
๖. มโนธาตุ องค์ธรรมได้แก่ สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑
๗. มโนวิญญาณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ จิต ๗๖ หรือ ๑๐๘ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

๓. ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่า อุปาทาน มี ๔ คือ

๑. กามอุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิกที่ในโลภมูลจิต ๘
๒. ทิฏฐุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในความเห็นผิด ที่นอกจากสี่ลพพตปราคาสทิฏฐิ และอัตตวาททิฏฐิ องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
๓. สीलพพตูปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในการปฏิบัติผิด องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
๔. อัตตวาทูปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในรูปนามขันธ์ ๕ ว่าเป็นตัวเป็นตน องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

๔. คำว่า ชันธ์ หมายความว่าอย่างไร ให้แสดงชันธ์ ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ. คำว่า ชันธ์ หมายความว่า เป็นกลุ่ม เป็นกอง

แสดงชันธ์ ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ดังนี้ คือ

๑. รูปขันธ์ กองรูป องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘
๒. เวทนาขันธ์ กองเวทนา องค์ธรรมได้แก่ เวทนาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
๓. สัญญาขันธ์ กองสัญญา องค์ธรรมได้แก่ สัญญาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
๔. สังขารขันธ์ กองสังขาร องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนาสัญญา) ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

ตามสมควร

๕. วิญญาณขันธ์ กองจิต องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๕. จงตอบคำถามดังต่อไปนี้

- ก. สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ เป็นขันธ์อะไรได้บ้าง ?
- ข. หทยวัตถุเป็นอายตนะอะไร ?
- ค. อเหตุกกิริยาจิต ๓ เป็นธาตุอะไรได้บ้าง ?
- ง. นิพพาน เป็นสัจจะอะไร ?
- จ. ธรรมที่เป็นสัจจวิมุตติได้แก่อะไรบ้าง ?

ตอบ ก. สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ เป็นเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์

ข. หทยวัตถุ เป็นธัมมายตนะ

ค. อเหตุกกิริยาจิต ๓ เป็นมโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ

ง. นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ

จ. มรรคจิตตูปบาท ๒๙ (เว้นองค์มรรค ๘ ที่ประกอบด้วยมรรคจิต) ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็นสัจจวิมุตติ

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันั้น แสดงว่าอย่างไร ? ให้แปลมาด้วย
ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อารัมมณานุภาวนลักขณนัย)

ตอบ. ก. คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันั้น แสดงดังนี้

สมุပ္ปัตตา ยถาโยคัม	เตปณ ^๑ าส สภาวโต
จิตตเจตสิกกา ธมฺมา	เตสนุทานิ ยถารหํ
เวทนา เหตุโต กิจจ-	ทวาราลมพนฺวตฺตโต
จิตตูปาทาเสเนว	สงฺคโห นาม นียเต ฯ

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิต และเจตสิก ชื่อว่า นามเตปณฺญาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย
เอกุปปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิต และ เจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต
โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจจ ทวาร อารมณ และวัตถุ ตามสมควร.

ข. ความเป็นไปแห่งประเภทของเวทนา ๓ มีดังนี้ การส่วยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมมีอยู่ ๓ อย่างคือ

๑. ในขณะที่ส่วยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา
๒. ในขณะที่ส่วยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา
๓. ในขณะที่ส่วยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉยๆ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

๒. ก. ให้แสดงการจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ?

ข. อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน? อโลภะ อโทสะที่
ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้นเป็นเจตสิกพวกไหน ? ติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง
เหตุ ๓ นั้น คืออะไร ? ให้แสดงตามคหิตัคคณนัย

ตอบ ก. การจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ในสเหตุกจิต ๗๑ หรือ ๑๐๓ นั้น

๑. เอกเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๑ มี ๒ ดวงคือ โมหมูลจิต ๒ มีเหตุ ๑ คือ โมหเหตุ
๒. ทวิเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๒ มี ๒๒ ดวงคือ โลภมูลจิต ๘ มีเหตุ ๒ คือ โลภเหตุ โมหเหตุ

โทสมูลจิต ๒ มีเหตุ ๒ คือ โทสเหตุ โมหเหตุ ญาณวิปยุตตจิต ๑๒ มีเหตุ ๒ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ

๓. ติเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๓ มี ๔๗ หรือ ๗๗ ดวงคือ

กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต ๑๒ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ อโทส
เหตุ อโมหเหตุ

ข. อโลภะ ทโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกเอกเหตุกเจตสิก อโลภะ อโทสะ ที่
ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกทวิเหตุกเจตสิก และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่ อัญญ
สมานเจตสิก ๑๓ โสณเจตสิก ๒๒ (เว้นอโลภะ อโทสะ ปัญญา) ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิต เหตุ ๓ นั้นคือ
อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

๓. ก. ให้แสดงฐานโดยพิสดารว่า มีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? พร้อมทั้งยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดงด้วย.

ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?

ตอบ. ก. ฐานโดยพิสดาร มีจำนวน ๒๕ คือ ปฏิสนธิฐานมี ๑ ภวังคฐานมี ๒ อาวชชนฐาน มี ๒ ปญจวิญญานฐานมี ๑ สัมปฏิจจหนฐานมี ๑ สันตிரณฐานมี ๑ โภจวิญญานฐานมี ๒ ชวนฐานมี ๒ ตทารัมมณฐานมี ๒ จุตติฐานมี ๓ รวมเป็นฐาน ๒๕

ดังมีหลักฐานบาลีแสดงว่า

สนธิ เอกํ จ ภวังค์ ทวารชชนํ ปญจาทุเยกํ
เทเว โว โข จ ตทา เทเว ตี จุตติ ปญจวิสติ.

ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทสสนกิจ สวณกิจ ฌายนกิจ สายนกิจ ผุสนกิจ ทั้ง ๕ นี้ ต้องตั้งอยู่ในระหว่าง ปญจทวาราวชชนจิต กับ สัมปฏิจจหนจิต เท่านั้น ตั้งอยู่ที่อื่นไม่ได้ ฐานนี้เรียกว่า ปญจวิญญานฐาน ด้วยเหตุนี้ ฐานจึงมีเพียง ๑๐ ฐาน

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในจำนวน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้

ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

ตอบ ก. จิตที่เกิดในทวารเดียวโดยแน่นอนมี ๓๖ หรือ ๖๘ ดวงได้แก่ ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ อัปปนาชวนจิต ๒๖ หรือ ๕๘ ไม่แน่นอนได้แก่กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐)

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕ โดยแน่นอนมี ๓ ดวง ได้แก่ มโนธาตุ ๓ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๓๑ ดวงได้แก่ โสมนัสสันตிரณจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑ กามชวนจิต ๒๙ ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖ โดยแน่นอนมี ๙ ดวงได้แก่ มหัคคตวิปากจิต ๙ ไม่แน่นอน ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

ปญจวิส ปรีตุมหิ

จ จิตฺตานิ มหคฺคเต

เอกวิสติ โวหาเร

อฏฺฐ นิพฺพานโคจร

ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย

ตอบ ก. คาถานี้แปลว่า

จิต ๒๕ ดวงคือ ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตிரณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘ หสิตุปปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ ๖ ที่เป็นกามธรรมอย่างเดียว

จิต ๖ ดวงคือ วิญญานัญญาตณฺณานจิต ๓ เนวสัณฺญาณาสัณฺญาตณฺณานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณที่เป็นมหัคคตะอย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวงคือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสาณัญญาตณฺณานจิต ๓ อากิณฺณัญญาตณฺณานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณที่เป็นปัญญุตติอย่างเดียว

จิต ๘ ดวงคือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณที่เป็นนิพพานอย่างเดียว

ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมี ๔ ประเภทคือ

๑. กามอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

๒. มหัคคตอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ เจตสิก ๓๕

๓. โลกุตตรอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๔. ปัญญาอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ สัททบัญญัติ อตถบัญญัติ

๖. ก. จงแปลคำถาถดถอต่อไปนี้ จวตถุ นิสฺสิดา กาเม สตต รูป จตุพฺพิธา

ติวตถุ นิสฺสิดารูป ธาตฺเวกานิสฺสิดา มตา ?

ข. สมุจฺจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? แบ่งออกเป็นกี่หมวดคืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมด้วยความหมาย ?

ตอบ ก. คำถาถดถอว่า นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบวิญญานธาตุ ๗ ที่อาศัยวัตถุรูป ๖ เกิดในกามภูมิ ๑๑ พึงทราบวิญญานธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญานธาตุ โสทวิญญานธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญานธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป ๓ คือ จักขุวัตถุ โสทวัตถุ หทยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสัญญสัทตภูมิ) พึงทราบมโนวิญญานธาตุ ๑ ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูป เกิดในอรุณภูมิ ๔

ข. สมุจฺจยสังคหะ หมายความว่า ปริเฉทที่แสดงการรวบรวมปรมาัตถธรรมทั้ง ๔ ที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวดๆ ชื่อว่า สมุจฺจยสังคหะ

แบ่งออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. อกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล โดยส่วนเดียวหมวดหนึ่ง

๒. มิสฺสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยากตะทั้ง ๓ ปนกัน หมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขิยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย มรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรม ทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

๗. ในอกุศลสังคหะมีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง และให้แปลพร้อมแสดงองค์ธรรมของบทดังต่อไปนี้

ก. กามาสวะ ข. ภโวฆะ ค. ทิฏฐิโยคะ ง. อตฺตวาทุปาทาน จ. อวิชชานีวรณะ

ตอบ ในอกุศลสังคหะนั้นมีธรรมอยู่ ๙ หมวดคือ

๑. อาสวะ ๒. โขมะ ๓. โยคะ ๔. คันถะ ๕. อุปาทาน

๖. นีวรณะ ๗. อนุสัย ๘. สังโยชน์ ๙. กิเลส

แปลและแสดงองค์ธรรมของบทต่อไปนี้

ก. กามาสวะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องไหลอยู่ในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่โลกเจตสิก ที่ในโลกมูลจิต ๘

ข. ภโวฆะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ในรูปภพ อรูปภพ หรือรูปฌาน อรูปฌาน องค์ธรรมได้แก่โลกเจตสิก ที่ในทิฏฐิคติวิปปยุตตจิต ๔

ค. ทิฏฐิโยคะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องประกอบสัตว์ให้ติดอยู่ในความเห็นผิด องค์ธรรมได้แก่ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคติวิปปยุตตจิต ๔

ง. อตฺตวาทุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในรูปนาม ชันธ ๕ ว่าเป็นตัวเป็นตน องค์ธรรมได้แก่ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคติวิปปยุตตจิต ๔

จ. อวิชชานีวรณะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องกั้นความดีคือความหลง ความโง่ ที่ไม่รู้ตามความเป็นจริง องค์ธรรมได้แก่โมหเจตสิก ที่ในอกุศลจิต ๑๒

๘. ก. ให้จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป

ข. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของอนัญญาตัญญูสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์

ตอบ ก. จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป นั้นมีดังนี้คือในอินทรีย์ ๒๒ นั้น จักขุนทรีย์ โสติดินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ บุริสินทรีย์ รวม ๗ อินทรีย์นี้เป็นรูป ชิวหินทรีย์ เป็นเจตสิกและรูป มนินทรีย์ เป็นจิต สุขินทรีย์ ทุกชินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ อุเปกชินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อัญญาตัญญูสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์รวม ๑๓ อินทรีย์นี้เป็นเจตสิก

ข. อัญญาตัญญูสามิตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนไม่เคยรู้ องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในโสดาปัตติมรรคจิต ๑ อัญญินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนเคยรู้ องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมรรคจิตเบื้องต้น ๓ และผลจิตเบื้องต้น ๓ อัญญาตาวินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ สิ้นสุดแล้ว องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตตผลจิต ๑

๙. ในโพธิปักขิยสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด? คืออะไรบ้าง? ให้แสดงความหมายพร้อมองค์ธรรมในบทต่อไป

ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ข. จันตทิธิบาท ค. สัทธินทรีย์ ง. สัมมาทิฏฐิ

ตอบ ในโพธิปักขิยสังคหะมีธรรมอยู่ ๗ หมวด คือ ๑. สติปัฏฐาน ๒. สัมมปปธาน

๓. อธิธิบาท ๔. อินทรีย์ ๕. พละ ๖. โพชฌงค์ ๗. มัคคังคะ

แสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของบทดังนี้

ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติที่ตั้งมั่นอยู่ในการพิจารณาเนื่อง ๆ ซึ่งกาย คือรูปขันธ์ มีลมหายใจเข้าออก อิริยาบถใหญ่ อิริยาบถน้อยเป็นต้น องค์ธรรม ได้แก่ สติเจตสิกที่ในมหากุศลจิต ๘ มหาภิรยาจิต ๘ อัปปนาชวณจิต ๒๖

ข. จันตทิธิบาท ความพอใจอย่างแรงกล้า เป็นบาทเบื้องต้นแห่งความสำเร็จ ฌาน มรรค ผล องค์ธรรม ได้แก่ จันตเจตสิกที่ในกุศลจิต ๒๑

ค. สัทธินทรีย์ ศรัทธา เป็นผู้ปกครองในความเลื่อมใสต่อสิ่งที่ควร องค์ธรรม ได้แก่ สัทธาเจตสิกที่ในมหากุศลจิต ๘ มหาภิรยาจิต ๘ อัปปนาชวณจิต ๒๖

ง. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นหนทางให้ถึงมรรค ผล นิพพาน องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหาภิรยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ อัปปนาชวณจิต ๒๖

๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ?

ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ ๑. ขันธ์ ๒. อุปาทานักขันธ ๓. อาयตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ

ข. อริยสัจจะ มี ๔ อย่างคือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) รูป ๒๔

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิกเป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมไซติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย